

Natligt stævnemøde til nattergalesang i Christian Winther: Træsnit, 1871.

LITTERATUR: (1) 451 175; (2) 687 1838 770; (3) 69d 7,62; (4) 791 10/5 1949; (5) 193b 61; (6) 328b 70; (7) 683b 184; (8) 625 75; (9) 304e 21; (10) 244c 18; (11) 890 129; (12) 432b 8; (12a) 71c 67; (13) a 910f 1,85; b 910c 33; (14) 381 42; (15) 345e 70; (16) a 401t 215; b 401h 12; c 401j 177; (17) 625b 102; (17a) 71c 66-73; (18) a 401x 165; b 401k 151; (19) 248 3,81; (20) 625c 62; (21) 56j 61; (22) a 910b 63f; b 910e 31; (23) 104 65f; (24) 702 348; (25) 30 206f; (26) Samtl. Værker 1,1801,7; (27) 818 108, (28) 817 307; (29) 807 5f; (30) 266 36,38; (31) a Digte,2.Del 1812,101; b 386 5; c. 386b 160; (32) a 114b 168,172; b 114c 3; (33) 699 1,154,165 sml. 2, 156f; (34) a 649b 132; b Langelandsrejsen (1805); c 649b 162; d 649 84,123; (35) a 912 22; b 912d 43; c 912c 14; d 912b 25; e 912e 105,184; f 912g 72; (36) 535 86,144; (36a) 772 29 sml.111; (37) 909 52f; (38) a 336b 1,40; 2 197; 3 5; 4 53; b 336 56; (39) 690 237; (40) 367 218; (41) 773 90; (42) 115 20; (43) 493 23; (44) 512 11f; (45) a 572c 378; b Dæmring (1852) 125; c 572b 213; d 572d 100; (46) 493b 42; (47) 811 47; (48) 403c 50; (49) 360 11,80; (50) 324b 35; (51) 549 22; (52) a 739c 89; b 739e 69; 53) 432d 7; (54) 514 23; (55) 738 26; (56) 410c 26; (57) 782p 16; (58) 70b 109f; (59) 825c 169; (60) 333d 21; (61) 330 34; (62) 268c

99f; (63) 819b 32; (64) 295 44; (65) 18d 54f; (66) 5d 21; (67) 360d 90; (68) 657d 42; (69) 352e 138 (n. nævnt 19 gange i fem saml. elskovslyrik); (70) 531d 38; (71) a 270f 26; b 270c 58; (72) 345h 67; (73) 812 184; (74) 531h 18; (75) 5c 45; (76) 469 103; (77) 274c 11f,14; (78) 445 9; (79) 333g 36; (80) 897 13; (81) 877b 30; (82) 440 31; (83) 597 21; (84) 620c 41f; (85) 692 16/5 1952; (86) 631b 26; (87) 184e 64,110; (88) 404 18; (89) 401q 19f; (90) 825b 21f; (91) 877 37-39; (92) 29b 14 sml. 16; (93) 593 6; (94) 753e 35; (95) 432e 87; (96) 205 16; (97) a 782 21; b 782d 87; (98) 467e 33f; (99) 510 19f; (100) 708e 82; (101) 504 32; (102) 67b 20; (103) 938 22,32; (104) 229 47; (105) 5b 25; (106) 5d 100f; (107) 29 43; (108) 55b 25f; (109) 56j 59-62; (110) 56h 28; (111) 69b; (112) 118 55f; (113) 195 62; (114) 266 36-39; (115) 268 41; (116) 268c 99-101; (117) 264c 11-17; (118) 280b 77f; (119) 333f 11f; (120) 333f 11f; (121) 345e 69-72; (122) 352d 13f; (123) 410e 33-35; (124) 503b 13f; (125) 531h 32f; (126) 537m upag.; (127) 607 54; (128) 657b 60; (129) 729d 82; (130) 753o 33-38; (131) 754 43-53; (132) 772b 55; (133) 781b upag.; (134) 782l 95f; (135) 782k 15f; (136) 817b 144; (137) 897b 20; (138) 912d 53-56; (139) 915 16f; (140) 937m 45-47.

Rødhals, *Erithacus rubecula*

Oversiden er brun, brystet rødbrunt og bugen hvid. Meget alm. yngltrækkfugl.
– Danmarks Dyreverden 8, 196-200.

Rødhals o. 1770ff (1); rødkælk 1763ff (2) fra tysk rotkelchchen, kelch 'lille strube'.

Fire (flire?) 1667-o. 1700 (3), rødbryst o. 1700-1820 (4), gertrudsfugl 1759 (5); rødfink(e) 1763ff (6), bifugl Thy 1802 (7), Mors 1807 (8) den beskyldes for at æde bier, ØJylland (9) jf. bikonge Thy 1802 (10).

Kvædespink SSlesvig (11).

Nældekonige 1852ff; Angel, Sundeved (12), Thomas, Thomas vinter 1852ff; Sønderjylland, SJylland (13), nældekone Angel, Sundeved (14), Thomas gærdesmut Tyrstrup Sønderjylland 1883 (15), røde Thomas og hårmand Ølgod 1885, ØJylland (16), reden fores med hår; lille Thomas VJylland 1885 (17), Thomas i gærdet, bitte Thomas ved Himmelbjerget (18), (bitte) Volle (Ole)

østl. Vendsyssel (19) – bortset fra røde Thomas tilkommer disse navne snarere gærdesmutten (s. 306f).

Gulbryst Anholt 1896 (20), *rødhætte* NVSjælland (21), *rødskrække* MSjælland (21a), *Anders Augustsen* Jungshoved 1888 (22), *rødtrysta*, *-jælpa*, *-kroer*, *-jinka* Bornholm (23).

Færøerne: *rey brystingur*.

LITTERATUR: (1) 659 18,161; 451 176; (2) 693b 1,629; (3) 434 1,544; 170 1909, 62; (4) 170 1909, 62; 659 18,154; (5) 659 6,907; (6) 693b 1,629; 219 8,1144; 451 176; (7) 936 54; (8) 769 33,202; (9) 794 3, 69; (10) 936 54; (11) 66 1,340; (12) 451 176; 212c 2,712; (13) 451 176; 794 12, 1889,153; 212c 3,786; (14) 212c 2,712; (15) 160 1906/23:3033; (16) 794 3,158; 388 (Tåning); (17) 794 1885,155; (18) 169 4,1937, 216; (19) 287b; (20) 160 1904/27:1999; (21) 160 1904/30: 239,333,336; (21a) 388 (Vigersted 1941); (22) 160 1904/27: 606; (23) 794 7,52; 203 470; 785 215.

LEGENDE, ADFÆRD

Den lille fugl flagrede omkring korset, pillede en torn ud af Jesu pande og fik brystet farvet rødt af hans blod. Den har siden ikke kunnet tåle at se et dødt menneske. Finder den i skoven et lig, dækker den dets ansigt med kviste og blade (1), sml. nedenfor (digt). Iflg. et sagn fik fuglen svedet brystet rødt dengang den kappedes med de andre fugle om at flyve højt (Ullerup Sønderjylland; 2), sml. gærdesmutte s. 308.

»En spæd, usikker, lidt knirkende sang – det store skovdybs skumringssanger«. *Svend Fleuron* (3). Stemmen ligner den lyd, man kan frembringe ved at gnide en fugtig korkprop mod en flaske (4); advarselsskriget »tic tic tic« lyder, som når et ur trækkes modsat op (5); »rødkælkene rundt omkring i tykningernes skjul begyndte en for en at trække urene op« *Svend Fleuron* (6).

Viser rødhalsen sig om sommeren nær husene, kommer der regnvej (Horbelev; 7), om efteråret varsler det vinter (Sønderjylland; 8); flyver den mod vinduerne bliver det snevejr (Silkeborg; 9).

LITTERATUR: (1) 794 2,1884,102 og 4,158 sml. 695b 11f (Frankrig) og Nis Petersen, Romaniernes ret (682b 32f); (2) 388; (3) 222t 10 sml. 22; (4) 511 28; 82 116; (5) 920 118; (6) 222l 1,41; (7) 388; (8) 160 1906/23: 3033 (1883); (9) 794 3,1885,69.

PROSA OG POESI

Rødkælken med selve den opgående sol – let sky-sløret – på struben. Hvor er den nydelig *Knud Poulsen* (1); udenfor den optøede rude sidder

Rødhals. BIOFOTO/Leif Schack-Nielsen.

Cock Robin med en hel lille solopgang bredt ud over sit bryst *Johannes V. Jensen* (2); ser vi den sidde ned i sneen ved den øde blomsterrabat lyser dens brystfjer med så stærk en glød, at vi let forveksler fuglen med en efterglemt vinterrose *Hans Hartvig Seedorff* (3).

Den stemte fiolen, trak spilledåsen op – den knækkende, knirkende lyd som fremkommer, når en fjeder spændes og en pal hugges for, sådan om trent er begyndelsesstroferne til rødhalsens sang. Kun enkle og spinkle, af en ejendommelig charme, er dens toner *Svend Fleuron* (4); en lille rosenbrystet sanger, sitrende af solfryd; fra dens spinkle næb strømmede tonerne som havde en af pinsefestens fineste ildtunger fæstet sig der, med en lovsang til solens gud, Den hellige Ånd *Valdemar Rørdam* (5). Den søde, lille rødkælk, som aldrig synes at få sagt det, den ville, men prøver forfra engang til – et lille, barnligt klokkespil inde mellem de nyudsprungne grene *Knud Hee Andersen* (6); man kommer ved at høre rødhalsen let til at tænke på et elskeligt barn, der bestandig har meget at meddele, men vanskeligt ved at udtrykke sig, og som i bevidstheden herom betages af en vis vemod *Severin Petersen* (7).

En særdeles ubehagelig lille fugl, kivagtig, altid

med næbbet vendt i arrigskab mod sine fæller og slægtninge *Christian Elling* (8).

Formedelst dens melankolske, behagelige sang ... holdes den ofte i stuen. Her bliver den så tam, at den sætter sig på bordet og spiser med af tallerkenen (1809; 9).

Der synger hver dag en rødhals · i havens hårde sne. · Den tapreste lille sanger, · som nogen kan ønske at se. · En rislende tonekilde · blev dybt i dens strube lagt. · Den springer, den strømmer, den lyser. · Den tror på sin sejrende magt *Hans Hartvig Seedorff* (10). En rødkælk synger kildeklare toner · som sorg der smiler, lykke der forsoner *Otto Gelsted* (11). Nej, hør hvor morsomt det i grunden lyder – du trækker uret op, du lille fugl! · Der er den jo, på brystet rødlig gul, · og nu – en jubeltrillestrøm der flyder! *Peter Ommerbo* (12). Dynebjerge af rødkælkdunede skyer *Tove Meyer* (13).

Rødkælken pipped bønligt · og satte sig til rette · på Kristi tornekrone; · den ville smerten lette · og piller tjørnens torne · varsomt af Kristi pande, · så blodet drypped på dens bryst · – hvad jo enhver kan sande *Niels Th. Mortensen* (14).

Carl Johan Frederiksen, Fuglen (15); Peter Ommerbo, Rødhalsen (12); Valdemar Rørdam, Rødkælken (16); Hans Hartvig Seedorff, Robin Rødbreast (17); Knud Wiinstedt, Rødkælk (18), Rødkælken (19).

LITTERATUR: (1) 695b 11f; (2) Nordens fugle i farver I; (3) 782q 139; (4) 222b 24f; (5) 753x 31; (6) 16c 73; (7) 683b 158; (8) 193b 53; (9) 439d 264; (10) 782q 142; (11) 270j 71; (12) 657b 40; (13) 567c 68; (14) 577 35; (15) 244b 29f; (16) 753o 9-11; (17) 782q 139-42; (18) 906 61f; (19) 906g 54.

Sangere, *Acrocephalus*, *Phylloscopus*, *Sylvia*

SIVSANGER, *Acrocephalus schoenobaenus*, har brun, mørkstribet overside og hvidgrå underside, over øjet en gul stribe. Alm. i sumpet terræn med tagrør og siv, dog aftaget meget det sidste årti.

RØRSANGER, *Acrocephalus scirpaceus*, har rødbrun over- og grålig til næsten hvid underside. Alm. i rørskov.

SKOVSANGER, *Phylloscopus sibilatrix*, er grønlig på oversiden, har gule kinder, forbryst og bug er hvide. Yngler i bøgeskov med tæt bundvegetation.

LØVSANGER, *Phylloscopus trochilus*, er grønbrun med gråbrune vinger og hale, dens hvidgrå underside har et gulligt anstrøg, over øjet en gullig stribe. Alm. yngletræfugl i skov og krat.

HAVESANGER, *Sylvia borin*, er en uanselig lille fugl med gråligbrun ryg og hoved og grågullig underside. Alm. yngletræfugl i tætte hegn, skovbryn etc.

TORNSANGER, *Sylvia communis*; askegråt hoved, gråbrun overside, mørkebrune vinger og hvid underside med brunligt skær. Alm. yngletræfugl.

GÆRDESANGER, *Sylvia curruca*; lysegråt hoved, olivengrå ryg og vinger, lysegrå underside og renhvid strube. Alm. i haver, parker, markhegn, skovbryn.

– Danmarks Dyreverden 8, 206ff.

GÆRDESANGER 1852ff (1) gærde i betydningen hæk, hegn; *gærdesmutte* o. 1700ff (2), *gøgemoder* o. 1700ff (3) gøgen lægger ofte æg i reden; *brunsmutte* Han h. (4), *møllefugl* Munke-Bjergby (5), *den lille møller* (6) fra tysk, sangens slagstrofer ligner et møllehjulsklapren, de sammenlignes oftest med smæk fra en klippende havesaks (7), »en sollys formiddag kan denne klippen ... lyde som en munter pigelatter, men også som barnegråd en tordengrå aftenstund« *N. T. Tortzen* (8).

HAVESANGER: *havebusksmutte* 1828 (9), *havesmutte*, *græssmutte* 1852 (10) *haveirska*, *kirsebærfugl* Bornholm (11), den kommer når kirsebærtræerne blomstrer.

»Den kunne godt kaldes solskinssangeren eller kildesangeren. Så uendelig blød og bøjelig, stilfærdig og samstemmig i sin klare harmoni er nemlig dens syngen, at man har sammenlignet den med

Da rødhalsen piller tornene ud af Kristi pande, faldt en blodsdråbe på dens bryst. Kalkmaleri i Mariager kirke, Randers amt. Foto: Nationalmuseet.